F. Eringa

Een recente toneelberwerking van het Lutung Kasarung-verhaal (IV-VI)

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 108 (1952), no: 2, Leiden, 172-190

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

EEN RECENTE TONEELBEWERKING VAN HET LUTUNG KASARUNG-VERHAAL

[De vertaling der delen I—III is, voorafgegaan door een Inleiding,
gepubliceerd in de vorige aflevering deser Bijdragen]

DEEL IV

In het Paleis van de Vorst van Galuh. De zes Prinsessen zijn aan het weven.

(Weefmelodie)

Achter de antichambres, / op zij van het erf van de ontvangzaal, /
in de lommer van de tandjung²⁵), / in de schaduw van de katapang²⁵), /
zijn de prinsessen nu bijeen, / bezig met haar weefwerk.

Kentreung, kentreung, klinkt het steeds maar, / om beurten weven
de prinsessen, / hel klinkt het op naar den hoge, / tot op grote afstand
is het nog te horen, / sorolok prang sorolok prang, / sorolok èor
korontjang²⁶).

Ingespannen werkt Purbararang voort, / polèng²⁷) wevend, rood
van kleur; / 't is bestemd voor haar geliefde, / voor de koene Indra-
djaja; / gespannen zijn de aders op haar voorhoofd, / kenmerk van
een koppig mens.

Terwijl ze aan het weven zijn, komt Vader Lèngsèr op haar toestappen.

Lèngsèr: Met uw verlof, Gebiedsters! 'k vraag grotelijks excuus, 'k
vraag om milde vergiffenis, want ik ben me er van bewust, dat 'k zo
maar onaangediend verschijn, u allen storend die juist zo opgaat in het
werk, die juist zo prettig zit te weven.

²⁵) soort van boom.

²⁶) woorden die de opeenvolgende geluiden van het weeftoestel aanduiden.

²⁷) soort van geruit weefsel.

Purbararang: Hé, ge maakt me erg aan 't schrikken, komt ge met een zending, arriveert ge met een opdracht, of doet ge 't op eigen initiatief? Kom, zeg maar gauw wat er gewenst wordt.

Lèngsèr: Ik kom een bevel van de Vorst overbrengen, 'k draag een woord van de Koning met me mee, want de lutung liet zich niet overrompelen; toen hij omsingeld werd, deed hij een verwoede uitval; toen men hem wilde grijpen, ging hij bijten; toen men hem wilde slachten, sloeg hij woedend om zich heen, meppen gevend aan het personeel.

Tenslotte heeft de Koninklijke Kluizenaar ten einde raad aan allen het bevel gegeven, de lutung niet lastig te vallen; men moet hem z'n gang laten gaan, en hem beschouwen als een wonderkrachtige lutung, behorend tot de bewoners van het paleis.

*Purbamanik*²⁸⁾: Maar wat wil dan nu onze Hoogedele Vader van ons?

Lèngsèr: Het bevel van uw Vader de Vorst luidt, dat deze lutung u moet worden aangeboden; of ge wilt of niet, ge moet deze heilige lutung verzorgen.

Purbararang: Vader Lèngsèr, 't is toch al te gek, 't is me wat fijns een lutung te krijgen, er is niets begeerlijks aan.

*Purbaèndah*²⁸⁾: Daarbij is het zeer te vrezen dat hij opnieuw agressief zal worden, en dan zullen we hem wel niet kunnen bedwingen.

*Purbadèwata*²⁸⁾: 'k Zou wel een uitnemend man aangeboden willen krijgen, als hij een telg uit het geslacht van een raadsheer was, maar een lutung wil ik niet.

*Purbakantjana*²⁸⁾: Gunst, wat zal dat een vuile boel zijn, wanneer we er een lutung op na houden in het prinsessenverblijf, dan zal het wel neerploffen in de hoeken, neerkwakken bij de deuren, zich ophopen in het midden van het huis.

*Purbaleuwih*²⁸⁾: Als m'n oudere zusters 't vertikken, laat ik er dan maar voor opdraaien; Vader Lèngsèr, Vaders gunstbewijs aanvaard ik met verschuldigde eerbied, 't is een teken van zijn genegenheid.

²⁸⁾ naam van een der prinsessen.

Lèngsèr: Welk een duizendvoudig geluk, een tienduizendvoudige vreugde, dat mejonkvrouw hem aanvaard heeft; thans vraag ik verlof om me te verwijderen, 'k zal niet langer in uw nabijheid verkeren.

De Prinsessen: Ga uw gang!

Lèngsèr: Jongen, blijf jij hier maar rustig en voor goed.

De Lutung knikt, op een holletje gaat hij naar de ruimte onder het bijgebouw, vanwaar hij de slanke meisjes observeert.

Opeens valt Purbararang's spoel op de grond, en rolt tot vlak bij de Lutung.

Purbararang: Nou dat weer! terwijl ik juist zo prettig zit te weven, valt me daar die spoel op de grond. Kom zusje Purbaèndah, geef me die spoel eens aan.

Purbaèndah: Excuseer me, geëerde oudere zuster, ik ben juist met iets bezig.

Purbararang: Ach zusje Purbadèwata, help je oudere zuster eens vlug.

Purbadèwata: Och heden, ik ben juist met iets bezig, ik kan m'n werk nu niet neerleggen.

Purbararang: Ba, is er dan geen mens, die zo een geringe opdracht uit wil voeren? Kom Purbakantjana, jij wilt mij wel uit de nood helpen.

Purbakantjana: Kijk, kijk, waarom wind je je toch zo op, ga hem zelf maar pakken, want van de anderen heeft toevallig geen de handen vrij.

Purbamanik: 't Is toch te gek dat niemand de handen vrij zou hebben, er zit daarginds toch immers een lutung die niets te doen heeft.

Purbararang: Kom Lutung, help me eens, pak die spoel daar eens voor me.

Zonder dralen pakt de Lutung de spoel, die hij vervolgens aan Purbararang toesteekt.

Purbararang: Vooruit Lutung, breng hem hier.

Hij trekt de spoel weer naar zich toe, bijt er heel hard op: krak! daar valt hij verbrijzeld in vijf stukken uit elkaar.

Purbararang: Ach hemel, idiote Lutung, duivelse booswicht die je bent, dat je 't durft bestaan, de spoel waarmee ik werkte, stuk te breken. Verdraaid nog toe, 't was nog wel zo'n prachtige spoel! Duivel die je bent, je hoeft niet op clementie te rekenen.

De vijf Prinsessen lachen haar luidkeels uit. Purbararang wordt ontzettend boos; ze schuift een eind op, druk met haar handen bewegend, om de verbrijzelde spoel te pakken. Maar doordat ze zo gejaagd is, stoot de Prinses met haar hand tegen een potje met water²⁰⁾, zodat de spatten overal in 't rond vliegen.

De Prinsessen: Hé zeg, kijk dat water eens, je maakt anderen nat.

Purbararang wordt steeds nijziger, met opgeheven hand stormt ze op de Lutung af, maar ongelukkigerwijze wikkelt het garen zich om haar heen, ze raakt er in verward zodat ze voorover op de grond valt, spartelend en gillend. IJlings schiet een verzorgster toe, die het om haar heen gewonden garen losmaakt. In haar boosheid springt de Prinses overeind, grijpt een bamboe en geeft er een fikse mep mee, welke echter de verzorgster treft.

Purbararang: Ach Verzorgster, kasian! Pas op, jij Lutung.

De Prinses gaat regelrecht op de Lutung af, met de bedoeling een nieuwe mep te geven, maar de Lutung neemt liever de benen, hij springt op de schouder van de Koningsdochter, en aait haar over haar gezicht.

Purbararang: Au, au, jij onbeschofte en brutale Lutung, wie geeft je het recht tot zulke vrijpostigheden; zelfs mijn geliefde, de knappe Indradjaja, zou zich nog niet zo durven gedragen. Luister, Verzorgster, ga eens vlug Vader Lèngsèr roepen.

Verzorgster: Om u te dienen, 'k zal uw wens overbrengen.

Lèngsèr: Met uw verlof, Gebiedster, wat is er van uw dienst, dat 'k zo gezwind moest komen, zo vlug moest verschijnen?

Purbararang: Vader Lèngsèr, die Lutung is een lompe vlegel, laat hij vlug gegrepen en gedood worden.

Lèngsèr: 'k Voeg me volkomen naar uw wens.

²⁰⁾ dienende ter bevochtiging van de schering.

Lèngsèr pakt het bekken en begint er op te roffelen; de Paleiswachters verschijnen in volle wapenrusting. Met veel rumoer omsingelen ze de Lutung; sommigen steken met pieken, anderen grijpen naar hem, maar niemand krijgt hem te pakken, de Lutung is vlug als water; Purbararang schreeuwt moord en brand, ze grijpt alles wat ze in het oog krijgt en smijt er links en rechts mee. Luid klinkt het geschreeuw van degenen die door de Prinses getroffen zijn; de Lutung echter krijgt geen schrammetje. Doordat alles vergeefs is, komt er ineens een gedachte bij haar op, krijgt ze een boosaardig idee.

Purbararang: Vader Lèngsèr, ga snel heen, / en neem deze Lutung met u mee, / breng hem naar het oerwoud, / paar hem meteen aan een vrouw, / Purbasari zij z'n partner, / laten ze maar veel kinderen krijgen. / Purbasari, stellig zal / de Lutung jou geweld aandoen.

DEEL V

Purbasari zit stil te kijken vóór de vervallen hut, als Vader Lèngsèr ineens komt opdagen uit de Hofstad.

Purbasari: Welkom, Vader Lèngsèr! Komt ge met een zending, arriveert ge met een opdracht, of doet ge 't op eigen initiatief? Kom, zeg maar gauw, wat er gewenst wordt.

Lèngsèr: Ik kom een boodschap overbrengen, 'k draag een opdracht met me mee, een bevel van het Hof, om u een Lutung aan te bieden. Uw oudere zuster Purbararang heeft gezegd, dat u hem tot man moet nemen, en dat u dan maar veel kinderen moet krijgen. U moge mij dit niet ten kwade duiden: ik handel slechts in opdracht, ik spreek slechts wat mij bevolen is.

Purbasari: Ach, ach, Geëerde Oudere Zuster, dit gaat toch al te ver, er komt geen einde aan uw kwellerijen, ge pijnigt me wel bovenmate. O Goden die me beschermt, o Godinnen die me behoedt, hoe moet dit nu toch, 'k geef het volkomen aan U over. . . .

Och Vader Lèngsèr, 't zal nu eenmaal wel zo over mij beschikt zijn, m'n lotsbestemming vormen van eeuwigheid her, ik ben bereid er in te berusten, 't zal nu eenmaal wel de wil der Godheid zijn. Al is het dan ook een Lutung, hij kan toch m'n eenzaamheid hier in de bergen wat verzachten; laat hij dan zwart zijn, hij kan toch m'n gevoel van verlatenheid hier in de bossen wat verminderen; 'k aanvaard hem met erkentelijkheid.

Lèngsèr: Gelukkig dat u hem wilt accepteren; ik vraag verlof om me

te verwijderen, niet langer zal 'k in uw nabijheid verkeren, 'k ga terug naar de Hofstad.

Purbasari: Vader Lèngsèr, verpoos u nog wat nu ge hier zijt aangekomen, toef nog wat om uit te rusten van uw vermoeidheid; zelfs sirih kan ik u niet presenteren, ge moet het mij maar niet kwalijk nemen, Vader wil er wel rekening mee houden dat hier immers niets voorhanden is.

Lèngsèr: Laat er niet lang over gesproken worden, 'k aanvaard het volkomen.

Welaan, blijf gij hier achter, Vader gaat nu heen.

Purbasari: Dat is goed.

Lèngsèr keert om en gaat op weg naar de Hofstad.

Purbasari: 't Is toch al te erg, dat je nu pas komt opdagen; ik voelde me zo vreselijk verlaten; er had je wel een onheil kunnen overkomen, jongen.

Lutung Kasarung: Dank zij uw zegenrijke invloed is mij geen haar gekrenkt, 'k ben gezond en wel; zij die me bedreigden waren niet tegen me opgewassen, hun boosaardigheid heeft niets vermocht.

Purbasari: Dat is dan maar een groot geluk; kom, nu moet je eens vertellen, of je aan het Hof misschien nog iets bijzonders hebt ervaren.

Lutung Kasarung: Ach lief meisje, hoe heb 'k met u te doen; 't is te begrijpen dat het zover gekomen is, als ze zo'n houding aannemen. Uw zusters gedragen zich zeer eigenaardig; de Prinsessen zijn knap maar niet lief, mooi maar niet aantrekkelijk; al zijn ze flink van postuur, gewild zullen ze niet zijn; brutaalweg maken ze een ander af, kwelziek en arrogant, werkelijk alleronbe....

Purbasari: Ach jongen, laat je niet zo gaan; hoe vermolmd ook, 't blijft een plank van djatihout³⁰⁾; al zijn ze dan slecht, 't blijven toch immers m'n zusters....

³⁰⁾ spreekwoord waarmee bedoeld wordt, dat men aan z'n naaste familie en beste vrienden, wat zij ook misdreven hebben, toch gehecht blijft.

Zeg jongen, hoe komt het toch dat je zo zit te peinzen, je ziet er uit alsof je een onvervuld verlangen koestert; kom, spreek je eens uit, houd je niet van den domme.

Lutung Kasarung: Dat ik zo zit te peinzen, komt doordat m'n gedachten in de war zijn; 'k heb 't gevoel dat 'k hardop droom, dat 'k in wakende toestand een visioen zie, als ik me te binnen breng al hetgeen ik gehoord heb. Zoëven, Prinses, hebt ge tegen Pa Lèngsèr gezegd, dat ge bereid waart er in te berusten, dat ge mij voor lief wildet nemen. Nu verkeer ik in onzekerheid, of die woorden wel echt gemeend waren, of dat ge slechts mijn verlangen hebt opgewekt, om mij van streek te brengen.

Purbasari denkt even na.

Purbasari: In geval het de wens der Godheid is, wie zal het dan kunnen verhinderen?

Lutung Kasarung: Ach m'n lieve juweel, hoe ver gaat uw lijdzaamheid, dat ge 't gunstbewijs⁸¹⁾ aanvaardt met beide handen; ik zeg u grotelijks dank, 'k ben u diep erkentelijk.

Van louter blijdschap begint de Lutung te tandakken en nadert zo, al dansende, de Prinses; maar als hij merkt hoe bedrukt Purbasari er uit ziet, houdt de Lutung er mee op en knielt vervolgens neer.

Lutung Kasarung: Och Jonkvrouw, 'k vraag grotelijks excuus, 'k vraag lankmoedige vergiffenis, dat 'k zo vrijpostig was, dat 'k me zo door m'n gevoelens mee liet slepen; geloof me, ik zal u geen geweld aandoen. Ik ben heus niet van schroom verstoken, en me er van bewust dat 'k maar een lutunglichaam heb, zodat Mejonkvrouw niet bij mij past; 't is een verschil als dag en nacht. Volgens mijn gevoelens is de weg die ik te gaan heb, nog niet ten einde; de tijd is nog niet aangebroken, de ure nog niet gekomen, het gunstige moment nog niet ingetreden.

Purbasari: Des te beter dan, ik ben je zeer erkentelijk.

Hè, jongen, hoe komt het toch dat 'k zo slaperig ben; kom, ik ga een dutje doen. Wil jij daar blijven oppassen, jongen?

Lutung Kasarung: Dat is goed, slaap maar lekker.

⁸¹⁾ in de vorm van de lutung, aangeboden door Purbarang.

Purbasari sluimert in; de Lutung past zijn magische slaapspreuk toe³²⁾.
[volgen de half-Javaans-half-Soendase bewoordingen van deze spreuk]

Met de armen gekruist voor de borst en op één been staande concentreert de Lutung zijn aandacht op de hoogste godheid, en roept zijn Moeder aan om hulp.

Lutung Kasarung: Vereerde Moeder, / ik kom u vertellen / van hetgeen ik doorgemaakt heb bij mijn omzwervingen / langs moeilijk begaanbare wegen.

Sunan Ambu: Guru Minda, Moeders zoon, / m'n lieve kind, knappe jongen, / mijn vreugde heeft haar wedergade niet, / nu jij je doel bereikt hebt: de ontmoeting / met de Prinses die je zocht, / en die je thans gevonden hebt.

Lutung Kasarung: Alleen verkeert ze in kommer en ellende, / overstelpt door droefheid en verdriet.

Sunan Ambu: Al is dat zo, maak je er geen zorgen over. / Het is zo erg niet, jij bent immers mans genoeg, en uit de hemel, / als teken van Moeders grote genegenheid / voor jou en voor de Prinses, beloof ik plechtig, / dat deze hut zal worden herschapen / en veranderd in een paleis. / Luistert, Pudjangga's, gaat aan het werk.

De Pudjangga's: We nemen op ons al wat onze Vrouwe beveelt.

Het licht gaat uit; als het weer aangaat, is de vervallen hut veranderd in een prachtig paleis; Purbasari rust op een fraaie sponde. Nu dalen de Pohatji's uit de hemel neer, en vertonen de Pohatji-dans, om Purbasari te wekken. Als de Prinses zich enigszins begint te bewegen, verdwijnen de Pohatji's; dan slaat de Prinses de ogen op.

(Melodie van het Bloemen plukken)

Er komt beweging in de Prinses, / daar richt de Prinses zich op, / ze wendt het hoofd naar boven: 't straalt er, / ze wendt het hoofd naar beneden: 't blinkt er, / stil denkt de Prinses na, / verzinkt in gepeins, keert in tot zich zelf.

Purbasari: Hé, 't is alles zo onbekend en vreemd, 't ziet er zo heel anders uit, 't lijkt wel of ik droom, waar ben ik dan toch, waarheen ben

³²⁾ met het oogmerk, Purbasari vast en diep te doen slapen.

'k verdwaald, 'k zit in angst en vrees dat hier Geesten ingevaren zijn.
Kom, jongen, geef me eens uitleg.

Lutung Kasarung: Mejonkvrouw moge niet schrikken of ontstellen;
'k hoop dat ge er genoeg mee wilt nemen, 't is een huldeblijk van de geringe, een beloning voor de lijdzame.

Purbasari: Ik ben zeer ontsteld, 'k zit in angst en vrees dat het gestolen goed is, je zult zien dat ik er straks voor op moet draaien.

Lutung Kasarung: Laat er niet lang over gesproken worden; ga maar liever een bad nemen, mandiën op de privé-badplaats; ik zal wel op het huis passen.

Purbasari gaat mandiën op de privé-badplaats.

De sembung ³³⁾ bloemen schuiven langs elkaar, / de dorre bladeren glanzen, / het grint lijkt zich wel te bewegen, / de stenen lijken wel te glimlachen, / de rotsgrond is opvallend wit, / beschenen door de glans die afstraalt van de badende Prinses.

Schoonheid was haar deel vanaf haar prilste jeugd, / lieflijkheid haar eigen van haar geboorte af, / zich openbarend tot in de zevende hemel, / dóórdringend tot de uiteinden der aarde; / haar glans straalt uit naar den hoge, / en verbreidt zich over het wijde wereldrond.

Nadat ze zich gebed heeft, keert Purbasari weer terug naar het Paleis.

Met zwevende tred gaat ze heen; / ze zwaait haar armen naar omhoog, / men zou ze kunnen vergelijken met kampende wielewalen; / ze zwaait haar armen naar omlaag, / men zou ze kunnen vergelijken met neervallende bloemen, / blinkend met heldere glans.

Purbasari kleedt zich.

Ze draagt een kain van goudgele zijde, / een sjaal van Kediri'se tjindè ³⁴⁾, / een slendang van gebloemde tjindè, / een schouderdoek

³³⁾ naam van een plant met grote bloemen.

³⁴⁾ soort van veelkleurig zijden ikat-weefsel.

van fijne zijde, / een compleet stel hoofdsieraden; / de gouden ceintuur maakt een klikkend geluid.

Purbasari kauwt sirih.

[volgt een zich niet voor vertaling lenende strofe waarin het sirihkauwen beschreven wordt]

Hare Edelheid Jonkvrouw Purbasari, / de schone, welriekende Purbasari, / de schone favoriete van de godheid, / van de godheid Radjuna de asceet, / de allerbekoorlijkste schone, / gracieus tot in het diepst van haar wezen.

Lutung Kasarung: Ach lieve hemel, ach Godheid groot in scheppingskracht, 'k had niet gedacht dat haar schoonheid zo uitnemend zou zijn, ze is een en al liefelijkheid, op aarde zal ze haars gelijke niet vinden.

Purbasari: Ach jongen, jij maakt maar complimenten, onthoud je toch van vleierij. Hé, kijk daar eens, er schijnt iemand aan te komen, dat is vast Vader Lèngsèr van het Hof.

Lèngsèr: Neem me niet kwalijk dat 'k u stoor, o meesteres dezer woning; ik was juist het spoor bijster geraakt bij het zoeken van een vervallen hut, en nu blij ik me hier uit te komen bij een prachtig Paleis. 'k Vraag grotelijks excuus, 'k smee om milde vergiffenis, 'k zou graag een ogenblikje bij u uitrusten; als m'n zweet is opgedroogd, ga ik weer op stap.

Purbasari: Wel wel, Vader Lèngsèr, herkent ge me dan niet meer, want ik ben degene die ge zoekt; kom, ga zitten, voel u maar op uw gemak, laten uw wensen niet onbevredigd blijven.

Lèngsèr: O Goden, o Godinnen, o Godheid groot in scheppingskracht! dat u het nu toch bent, Mejonkvrouw! welk een duizend-, een tienduizendvoudig geluk; het is Mejonkvrouw nu gegeven, in heerlijkheid te leven: een gunstbewijs der Goden voor uw geduld en lijdzaamheid.

Purbasari: Vader Lèngsèr, ga niet zo aan de kant zitten, anders valt ge nog achterover terwijl ge op bezoek zijt; neem liever een sirihpruim.

Ik ben aan de ene kant vervuld van vreugde over 't weerzien, maar aan de andere kant ook van schrik over uw bezoek: komt ge met een

zending, arriveert ge met een opdracht, of doet ge 't op eigen initiatief?

Lèngsèr: Vader komt met een zending: van Uwe Schoonheid³⁵⁾ wordt geverg, de visplaats³⁶⁾ Baranang Siang, bij de kolk Sipatahunan, af te dammen; vóór morgen moet het werk gereed zijn. Als dat niet lukt, zult u onthoofd worden; aldus luidt het bevel.

Purbasari: Ach jongen, hoe moet dat nu toch, hoe treurig is het lot dat mij ten deel valt, er komt maar geen einde aan de beproevingen; neem ik 't op me, dan vrees ik dat 'k zal falen; durf ik 't aan, dan vrees ik dat 't me zal ontgaan.

Lutung Kasarung: Och Meesteresse, maak u daar maar niet zo druk over; 'k zou maar zeggen, dat het goed is.

Purbasari: Vader Lèngsèr, deel m'n Geëerde Oudere-zuster mee, dat 'k op haar eis zal ingaan; 'k ga er wel op in, maar 't is de vraag of 't in orde komt; of 't lukt of niet, hangt af van de fortuin.

Lèngsèr: Welk een duizend-, een tienduizendvoudig geluk! Thans vraag ik verlof om heen te gaan, en terug te keren naar de Hofstad.

Purbasari: Dat is goed.

Vader Lèngsèr verwijderd zich, Purbasari gaat naar binnen. De Heilige Lutung blijft achter en bidt met diepe aandacht.

Lutung Kasarung: Edele Moeder, / ik roep u luide aan, / 'k bid om uw gunst en bijstand, / daar Purbasari

door verbijstering bevangen is, / ze moet een kolk afdammen, / bij de Sipatahunan, / vóór morgen moet 't klaar zijn.

Sunan Ambu: Maak je daar geen zorgen over, jongen, / Moeder heeft begrip voor wat je vraagt. / Pudjangga's, houdt u gereed, / en gaat met zorgvuldigheid aan 't werk.

De Pudjangga's: Het gevraagde zal stellig snel gereed zijn.

³⁵⁾ stereotiep praedicaat van vrouwen van vorstelijke bloede.

³⁶⁾ Bedoeld wordt: plaats (in een rivier) die men afdamt, om de vis droog te leggen en zo gemakkelijk te kunnen vangen.

Het licht gaat uit; Sunan Ambu en de Pudjangga's onttrekken zich aan het gezicht, verdwijnen spoorloos.

De Lutung prosterneert zich, vervolgens gaat hij het paleis binnen.

DEEL VI

De zes Prinsessen zijn bijeen in de ontvangzaal.

Purbararang: Luistert, jongere zusters allen tezamen: hoewel uw Oudere-zuster thans hulde en eerbetoon ontvangt, zich in weelde kan baden en op haar wenken bediend wordt, kan haar gemoed toch nog maar niet tot rust komen, zolang die Purbasari nog rondloopt. Als de nacht invalt, als de dag aanbreekt, groeit m'n haat, en tot nu toe heeft nog geen enkel middel voldoende effect, geen enkele tactiek de beoogde uitwerking gehad, dat Purbasari de dupe wordt, en de fortuin zich van haar afwendt.

Purbaèndah: Ja, dat is zo, want onlangs is haar de Lutung overhandigd opdat hij haar geweld zou aandoen, en per slot van rekening is 't haar nu gegeven in heerlijkheid te leven, in volkomen harmonie met haar partner.

Purbadèwata: Ze heeft de visplaats Baranang Siang moeten afdammen, wat immers een ander, en vooral een vrouw, ja wat zelfs een hele kampongbevolking misschien niet klaar had kunnen spelen; en nog sterker: ze heeft een aangeschoten banteng van zo grote woestheid moeten grijpen. Purbasari is kennelijk superieur; als ze niet door een boze geest ter zijde wordt gestaan, moet ze wel over uitzonderlijke vermogens beschikken.

Purbakantjana: Een bosterrein schoonkappen om er bouwland van te maken, is ook geen sinecure, zeven heuvels groot en daarbij schrale en moeilijk te bewerken grond; en zie, toch heeft ze het wel degelijk gedaan weten te krijgen, terwijl de opbrengst zelfs overvloedig was. 't Is wonderlijk, 't is vreemd, 't lijkt wel of ze er een troep geesten op na houdt.

Purbamanik: De zwaarste en moeilijkste dingen, onzinnige eisen, tot aan het ongelooflijke toe, alles heeft ze uitgevoerd, en zo heeft onze Oudere-zuster zelfs in de wedstrijden wie het lekkerst kan koken, het mooist kan weven, er het knapst uitziet en het langste haar heeft, het onderspit moeten delven; het een na het ander mislukt, en steeds weer wordt ge beschaamd gemaakt.

Purbaleuwih: Maar ze heeft toch ook immers niets verkeerd gedaan, ze is oprecht en eerlijk, ze staat onder de bescherming der Hemelnimfen, ze wordt behoed door de Goden, en zo zijn geluk en voorspoed voortdurend aan haar zijde. Daarentegen heeft onze Geëerde Oudere-zuster niet het minste medegevoel, ze moest maar eens denken aan de vergelding die de afgunstigen en boosaardigen te wachten staat.

Purbararang (woedend): Stop die woordenvloed alsjeblieft, je Oudere-zuster voelt zich te schande gemaakt en bespot. Het komt niet te pas, dat er critiek op mij wordt geoefend.

Pas op, jij Purbasari, wees jij maar niet zo gerust; ik voel me nog niet de mindere van je ³⁷⁾, 'k ben nog niet ten einde raad. Bereid je maar voor op mijn laatste list.

Ha, ha, ha, roep jij maar je vader aan, je gaat een wisse dood tegemoet.

Purbaèndah: Met u welnemen, Geëerde Oudere-zuster, allen zouden we graag willen weten, wat ge dan wel begeert te doen.

Purbararang: Hoe kan iemand zo onverbeterlijk stom zijn, zo bekrompen van verstand als een garnaal, zo grenzeloos dom. Ha, ha, ha, reken maar niet op clementie, eerstdaags zal je ziel van je lichaam scheiden, stellig zul je spoedig rust krijgen, niemand zal je meer schrik aanjagen.

Purbadèwata: Oudere-zuster, juich niet te vroeg, denk aan hetgeen ge reeds ondervonden hebt, overweeg het nog eens rijpelijk, anders zoudt ge er later wellicht spijt van hebben.

Purbararang: 'k Maak me niet de minste zorgen, daar 'k bedacht heb, dat Purbasari de dupe zal worden, als 'k haar uitdaag tot een wedstrijd wie de knapste geliefde, de mooiste verloofde heeft. Ha, ha, ha, wat een grap, Indradjaja tegen de Lutung, Vader Lèngsèr, sla vlug op het heilige bekken, ik wil een vergadering houden, 'k wens dat men getuige zal zijn van de wedstrijd wie de krangigste verloofde heeft. En begeef u vlug naar het gebergte, ontbied Purbasari; zeg haar dat ze snel ten hove moet verschijnen. Laat de beul zich eveneens gereed houden, wèl toegerust met zijn wapentuig, om Purbasari te onthalzen. Ha, ha, ha, Indradjaja tegen de Lutung, met z'n stijve armen en z'n rare sprongen. Pas op, Purbasari, je hoeft niet op clementie te rekenen;

³⁷⁾ De tekst heeft: *kalah djadjatèn*, d.i. «de mindere zijn in intrinsieke kracht».

wees maar gerust, nu is de tijd gekomen: de fortuin zal zich van je afwenden, daar je zeker niet in staat zult zijn, Indradjaja een gelijkwaardige tegenpartij te geven.

Lèngsèr: Met uw verlof, Gebiedster, ik zou nu gaarne uw tegenwoordigheid verlaten, om uw bevelen over te brengen.

Bam, bam, bam, er wordt een roffel geslagen op het bekken: Patih, Djaksa, Tumenggung, allen komen bijeen; de Hofgroten en Raadsheren verschijnen in groten getale.

Purbasari arriveert, gevolgd door *Lèngsèr*.

Purbararang: Luistert Oom Patih, Hofgroten en Raadsheren allen tegader, en ook jij, Purbasari: de reden dat ge allen ontboden zijt, u verzamelend in groten getale, is dat ik u wil vragen getuigen te zijn; het is mijn bedoeling, een krachtmeting te houden, een wedstrijd wie de kranigste verloofde, de knapste geliefde heeft, ik of Purbasari. Als Purbasari 't onderspit delft — ge dient het allen goed te weten — dan zal ze er haar hals voor moeten geven, voorzeker zal ze dan onthoofd worden.

Purbasari: Geëerde Oudere-zuster, wil toch billijkheid betrachten en consideratie gebruiken, 'k smeeek u om vergiffenis, wanneer zal er toch een einde aan komen, zonder ophouden stelt ge mij de ongehoordste eisen.

Purbararang: Een Vorstelijk bevel, een Koninklijk woord, dient niet becristiseerd te worden; als je 't soms niet aandurft, kom er dan nu meteen maar openlijk voor uit, de beul staat immers al klaar.

En mocht je soms naar rust verlangen, naar ongestoorde vrede, heb dan nog even geduld, tot je verlost bent uit deze wereld.

Purbasari: Ik zal me er volkomen in schikken, berusten in m'n lot, misschien zal de Hoogste Godheid mij genadig zijn.

Purbararang: Luistert, allen die hier bijeengekomen zijt, thans gaan wij een aanvang maken met het keuren der verloofden.

Lèngsèr, ga de kranige Indradjaja eens roepen.

Lèngsèr: Ja, Gebiedster, ik zal uw bevel overbrengen.

Indradjaja arriveert, hij loopt met opgeheven hoofd alsof hij onbevreesd is, fier als iemand die ten strijde trekt, terwijl hij al maar pronkt met z'n schoonheid.

Indradjaja: Zeg eens, Prinses Purbasari, wie is uw verloofde die z'n leven voor u veil heeft?

Purbasari: Mijn deelgenoot in lief en leed, dat is de Lutung en geen ander, hem laat ik aan uw oordeel over.

De aanwezigen beginnen te lachen, Purbararang schudt er zelfs van; daar komt de Lutung aan, Purbasari gaat hem tegemoet, neemt hem bij de arm en leidt hem vóór Purbararang.

Purbararang: Laat iedereen thans aandachtig luisteren, ik ga nu het oordeel vragen van de Rijks-Djaksa:

„Wie is het knapst van uiterlijk, de Lutung of Indradjaja?”

Djaksa: Met uw welnemen, Vorstin, handhaafster van het recht, die vermaard zijt om uw lankmoedig- en rechtvaardigheid, naar mijn mening is het niet twijfelachtig of onzeker wie superieur is, kennelijk is dat Indradjaja.

Purbararang: Luistert, allen die hier bijeenzijt, dienaren en onderdanen! Kiest gij nu, wie de knapste is, de Lutung of Indradjaja?

Allen tegelijk: Indradjaja.

Purbararang: Het tijdstip is aangebroken, het moment is gekomen: Ik, de Grootvorstin van heel het land van Galuh, die de rechtspraak en de opperheerschappij uitoefen, vel thans dit vonnis:

„Ik spreek de doodstraf uit over haar die Purbasari is geheten, en ik verorden dat die straf onmiddellijk voltrokken zal worden nadat dit vonnis geveld is”.

Rijks-Djaksa! Leg gij dit bevel ten uitvoer!

De Djaksa, vergezeld door twee soldaten, geleidt Prinses Purbasari naar het schavot.

Purbasari wendt zich eerst nog tot de Lutung.

Purbasari: Het is mijn lotsbestemming, het is zo over mij beschikt, mijn laatste dag blijkt aangebroken, 'k ga scheiden van m'n trouwe metgezel, die al mijn lief en leed gedeeld heeft. Jongen, m'n jongen, vaarwel!

Lutung Kasarung: Ach Jonkvrouw, mijn schone meesteres, die zo berustend, geduldig en lijdzaam zijt, houd moed, in werkelijkheid heeft de mens geen macht, de beslissing ligt bij de Godheid. Wat mij betreft, met geen ander heb ik m'n lot verbonden, naar u slechts heb ik mij gericht; waarheen ge ook gaat, ik zal u volgen; tot in de dood zelfs ga ik met u mee.

Purbaleuwih slaakt een door merg en been dringende kreet, omhelst Purbasari en overlaadt haar met kussen, verliest het bewustzijn en valt in zwijm.

Als Purbasari het schavot bereikt heeft, roept ze de Godheid aan, terwijl ze daarbij de melodie „Purbasari's Wenen” zingt.

De Lutung verbreekt z'n banden, gaat vlug op Purbasari af, wordt omsingeld door de soldaten; er ontstaat een gevecht.

Indradjaja valt onverhoeds aan, en geeft de Lutung een steek met z'n kris.

Er weerklinkt een dreunende donderslag, de bergen komen plotseling in werking, het geknal is niet van de lucht, de bomen ruisen in de wind; ineens gaan de lampen uit, de Lutung verandert van gedaante in een fraai geklede Ridder.

De aanwezigen staan volkomen perplex, de aanblik van de pas aangekomen vreemdeling verblindt hen.

Purbasari: O edelman die pas gearriveerd zijt, voortreffelijke ridder, hoe schoon en heilvol is de glans van uw gelaat, de glans van een bijzondere persoon; hoe luidt uw naam, waar is uw woonplaats, waar hebt ge uw vast verblijf?

Guru Minda: Lief meisje, schone Purbasari, ge verkeerdet in onwetendheid, want uw oudere broeder had slechts een lutung-metamorfose ondergaan; de eigenlijke naam van uw oudere broeder is Guru Minda uit het Godenrijk, afstammeling van de Hoogste Godheid, en zijn moeder is de Goddelijke Vorstin Sunan Ambu.

Purbasari: Genade, pardon, vergeving! 'k vraag lankmoedige vergiffenis; hoe had ik kunnen denken, dat 'k met een lutung-metamorfose te doen had, en niet met een gewone lutung. En nu heb ik u helaas nog wel zonder enige beleefdheid of onderscheiding, ja zelfs nonchalant behandeld.

Guru Minda: Integendeel, de blijken van uw genegenheid zijn door mij in dank aanvaard en hooggeschat. De reden dat uw oudere broeder het Godenverblijf verliet en nederdaalde naar de aarde, is dat uw oudere

broeder krank was van zinnen, ziek van gemoed, geheel van streek door een droom. In die droom ontmoette hij een schone Prinses, van de Middenwereld. Daar hij zich geen raad wist van verliefdheid, ging uw oudere broeder vervolgens dat droombeeld opsporen. Uw oudere broeder trok er op uit, terwijl hij een andere staat aannam, zich vermommende als lutung; 't was een verre tocht vol moeite en ontbering. Daar hij er met hart en ziel op gericht was, is zijn verlangen tenslotte vervuld. De gezochte is aangetroffen, de nagespoorde is gevonden.

Purbasari: Ik verheug mij met u, Heer, dat uw verlangen vervuld is, uw plannen gelukt zijn. Wel zeer gelukkig is de vrouw die ge opgespoord hebt. Gaarne zou ik weten, welke Prinses de fortuin zozeer begunstigd heeft.

Guru Minda: Zij die ik reeds lang in het hart draag, zij van wie mijn gedachten steeds vervuld zijn, is geen ander dan gij zelf, die hier aan uws oudere broeders zijde staat.

Zie, daarom moet gij, Vrouwe, of ge wilt of niet, er wel in toestemmen, tot gemalin genomen te worden door uw oudere broeder.

Purbasari: Ach Heer, 'k vraag vergeving en verschoning, ik durf het heus niet aan, me gelijk te stellen met Uwe Edelheid; ik gevoel me een onnozel persooitje, geen partij en geen partuur voor u, die niet van gelijke afkomst zijt als ik.

Guru Minda: Schone Meesteresse ³⁸⁾ van uw oudere broeder, 't is niet goed u zelf zo te vernederen. Wanneer ge volhardt in uw afwijzing, lief meisje, en uw oudere broeder niet wenst te accepteren, zal uw oudere broeder gedwongen zijn weer een lutung te worden, opdat gij, lief meisje, uw oudere broeder genegenheid zult betonen.

Purbasari: Ik zei toch maar iets onbeduidends, maakt ge u daarover nu zo kwaad? Wat mij aangaat, hoe zou ik u durven afwijzen, een knappe en kranige ridder! Indien gij in volle ernst gesproken hebt, schik ik mij geheel naar uw wens.

Guru Minda: O mijn aanbiddelijke Robijn, amulet ³⁹⁾ van uw oudere broeder naar lichaam en ziel, uw oudere broeder is hogelijk verheugd,

³⁸⁾ Soend. *dumungan*, welk woord men ook wel gebruikt om er zijn geliefde mee aan te spreken.

³⁹⁾ Zo noemt men wel zijn geliefde.

dat gij, Vrouwe, u thans gevoegd hebt naar uws oudere broeders wens.

Zeg eens, Indradjaja, zoëven hebt gij uitgedaagd tot tegenstand, hebt ge er iemand bij betrokken die z'n leven voor Purbasari veil zou hebben. Thans ben ik degene die voor haar op zal komen, die bloed zal slurpen, een schild vormende voor de borst van het Schone Juweel. Komaan, meet gij thans uw bloed met mij, laat ons de gordels vatten en de wonden tellen.

Indradjaja: Ach Heer, verheven Godenzoon, 'k vraag vergeving, 'k heb er werkelijk niet de moed toe, 'k wil me overgeven zonder tegenstand; ge moogt me rood of zwart maken ⁴⁰⁾, ik berust er volkomen in; hetgeen ik vraag, is slechts behoud van lijf en leven.

Zeg, jongere zuster Purbararang, treed jij maar vlug af, zusje, draag de kroon vlug over, vlug en zonder uitstel.

Purbararang: O jongere zuster Purbasari, uw Oudere-zuster wil afstand doen, van het Rijk met inbegrip van de bevolking, daar ze ook immers slechts waarneemster is geweest; het was haar alleen maar tijdelijk toevertrouwd; thans wordt het weer teruggevraagd en gaarne geef ik het dan ook aan u over, daar het toebehoort aan m'n jongere zuster.

Purbasari: Welk een duizend-, een tienduizendvoudige vreugde, dat m'n Oudere-zuster van gedachten is veranderd, haar boze gedrag heeft laten varen. Volgens het overgeleverde gewoonterecht is er voor iemand die vals, afgunstig en kwelziek is, geen genade; op z'n minst wordt hij voer voor de galg. Maar dat zou ik niet kunnen vedragen. Want we zijn nu eenmaal van denzelfden bloede. Ga thans maar heen. Aan het Hof mag je niet verblijven, vestig je aan de rand van het woud en hoed daar de dieren; een uitzondering wil ik slechts maken voor m'n Oudere-zuster Purbaleuwih. En m'n oudere broeder Indradjaja moet er zich maar mee vergenoegen grassnijder te worden, toegerust met een loden sikkell.

Gaat nu allen heen.

Guru Minda: Luistert, gij allen die hier vergaderd zijt, moge het u allen duidelijk zijn, dat ik naar de aarde ben afgedaald met de bedoeling, de boze begeerten om te buigen, te strijden tegen het kwade, alle tirannie en hebzucht uit te roeien met wortel en tak. En opdat de geest van het

⁴⁰⁾ d.w.z.: aan wat voor straf ge me ook wilt onderwerpen.

volk ontwake, de ogen der mensen opengaan, zullen zij worden opgevoed tot nauwgezette plichtsbetrachting, zal hun velerlei kennis en de hoogste cultuurgoederen worden bijgebracht. Cultuurgoederen in de vorm van wetenschap, godsdienst en recht, cultuurgoederen als landbouw, handel, kunst en nijverheid, opdat in alle behoeften van het volk worde voorzien.

Cultuurgoederen ook als goede zeden, adat, beschaafde vormen en manieren. Wanneer in dit alles voorzien kan worden, zal het Land voorzeker welvaart, geluk en voorspoed genieten.

De aanwezigen, allen tegelijk: Heer, wij willen ons volkomen richten naar uw woord.

Onze enige bede is: „Dat onze Heer in welstand en zijn onderdanen welvarend mogen zijn”.

Purbasari: Er is, geloof ik, geen andere weg die tot vervulling leidt, dan dat gij allen vlug en vaardig zijt, de kleren opschort en de gordel aansjort, gezamenlijk de hand aan het werk slaat, hetzij ge tot de adel of tot het gewone volk behoort, niet met elkander twist, elkaar met liefde en zorg omringt, in goede harmonie en eendracht samenleeft.

Er weerklinkt een dreunende donderslag, de bergen komen plotseling in werking, de lucht is vervuld van daverend geluid, de aarde schudt en beeft, de hemel verduistert, ten teken dat heel de kosmos er als getuige bij betrokken is.

Het licht gaat uit. — Men gaat uiteen.

EINDE

F. S. ERINGA.